

Vydefinování úlohy středisek výchovné péče v systému podpory škol

David Čáp, Pavel Dosoudil (eds.) a kol.

**RAMPS-VIP III, Realizace a metodická podpora poradenských služeb
Klíčová aktivita 05**

**Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další
vzdělávání pedagogických pracovníků**

Praha, 2014

Vydáno v rámci projektu Rozvoj a podpora poradenských služeb - VIP III, výzva č.33, Průběžná výzva k předkládání individuálních projektů národních z OPVK; Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost; prioritní osa 4a systémový rámec celoživotního učení, registrační číslo projektu CZ 1.07/4.1. 00/33.0001.

© David Čáp, pavel Dosoudil a kol., 2014

© Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2014

ISBN 978-80-7481-054-1

VYDEFINOVÁNÍ ÚLOHY STŘEDISEK VÝCHOVNÉ PÉČE V SYSTÉMU PODPORY ŠKOL

David Čáp, Pavel Dosoudil (eds.) a kol. Praha: NÚV, 2014.

Anotace: V materiálu shrnujeme výsledky klíčové aktivity 5 sloužící k upřesnění úlohy středisek výchovné péče v systému podpory škol. Zevrubněji jsou jednotlivá témata propracována v dalších výstupech vzešlých z činnosti metodiků pro střediska výchovné péče v projektu RAMPS–VIP III.

Klíčová slova: Projekt RAMPS-VIP III, standartní činnosti, legislativní úpravy.

Na zpracování publikace se podíleli metodici školních poradenských pracovišť projektu RAMPS-VIP III:

Mgr. Jiří Malěř
PhDr. Zdena Marková
Mgr. Simona Muřková
Mgr. Petra Štefflová

Úvod

Střediska výchovné péče jsou zapojena do projektu Rozvoj a metodická podpora poradenských služeb - VIP III prostřednictvím práce odborných poradenských pracovníků středisek výchovné péče, poskytujících své služby ve školách žákům, jejich rodičům, ale také pedagogickým pracovníkům školy. Jedním z cílů projektu je na základě zkušeností ze spolupráce školy a pracovníků střediska definovat úlohu středisek výchovné péče v systému podpory škol.

Tým metodiků pro střediska výchovné péče v průběhu projektu RAMPS VIP III vytvořil materiály, které se úlohy středisek přímo dotýkají. Mezi tyto výstupy patří:

- Výstupy zpracované formou metodických zpráv
- „Metodika diagnostické a intervenční práce ve středisku výchovné péče“
 - Programy preventivní péče v systému včasné intervence ve školách.
 - Inovace metodiky pro práci pedagogů se žáky s poruchami chování.
Výstupy pracovních skupin
 - Návrh na legislativní změny v systému školských poradenských služeb na území ČR.
 - Spolupráce na materiálech upravujících integrovanou síť školských poradenských zařízení.

V tomto dokumentu tedy shrnujeme návrhy podrobněji zpracované v uvedených materiálech.

Dosavadní legislativní úprava činnosti střediska

Činnost středisek výchovné péče je upravena v zákoně O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských poradenských zařízeních, zejména v paragrafech 16 a 17. Samotné poskytování preventivně výchovné péče ve střediscích podrobněji upravuje vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče, ve znění pozdějších předpisů. Vyhlášku a zákon dále doplňuje metodický pokyn č. 14 744/2007-24 Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy z roku 2007, upřesňující podmínky činnosti středisek výchovné péče, který upřesňuje některé podrobnosti týkající se činnosti SVP. Obsahuje zásady činnosti střediska, rozsah a formy činností a úkonů uskutečňovaných ve středisku, organizaci činností ve středisku a podmínky provozu střediska. V roce 2007 byl dále vydán příkaz ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k činnosti středisek výchovné péče, č. j. 14 744/2007-24, který upravuje náležitosti Individuálního výchovného plánu, úplaty za služby střediska a zabezpečení dokumentace ve středisku.

Právní úprava poskytování služeb ve střediscích je tedy poměrně rozsáhlá, není však zcela přehledná vzhledem k roztržitosti do několika předpisů, z nichž ne všechny jsou právně závazné.

Novela zákona o ústavní výchově byla vyhlášena dne 12. října 2012 pod č. 333/2012 Sb. a nabyla účinnost dnem 1. listopadu 2012. Přináší následující změny:

Byl zrušen druh zařízení „školské zařízení pro preventivně výchovnou péči“, což byl za předchozího znění zákona diagnostický ústav a středisko výchovné péče. Zároveň se zavádí nový druh školského zařízení – středisko výchovné péče. Změnou zákona o předškolním,

základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání je středisko považováno za školní poradenské zařízení.

V novelizovaném znění se rozšiřuje okruh klientů střediska. Nově jsou jimi dle § 16 odst. 1:

- a) děti s rizikem poruch chování, či s již rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji, případně zletilé osoby do ukončení přípravy na budoucí povolání, nejdéle do věku 26 let,
- b) osoby odpovědné za výchovu a pedagogičtí pracovníci,
- c) děti, u nichž rozhodl o zařazení do střediska soud.

Novelizované znění zákona v § 17 odst. 2 stanoví, že služby se poskytují až po písemném udělení informovaného souhlasu žadatele s jejich obsahem, způsoby a metodami provádění, očekávanými výsledky a s riziky poskytnutí, resp. neposkytnutí služby. Informace jsou poskytnuty také klientovi, který není žadatelem.

Rozšířily se formy poskytování preventivně výchovné péče. Kromě dosavadní ambulantní, celodenní a internátní přibyla forma terénní, poskytovaná „zejména v rodinném nebo školním prostředí klienta“.

Služby poskytované školám v průběhu projektu RAMPS VIPIII

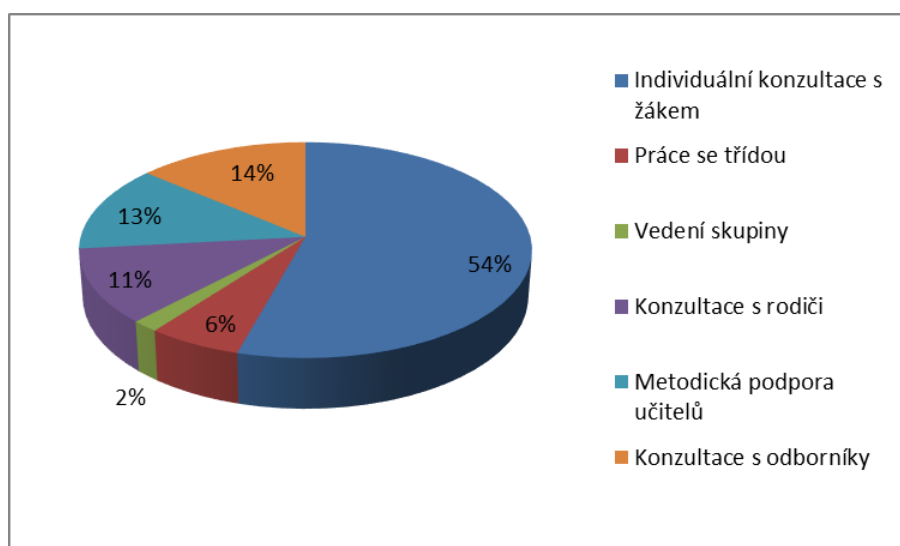
V průběhu projektu poskytovalo své služby 76 základním a středním školám 46 odborných poradenských pracovníků SVP. Maximální rozsah úvazku jednoho pracovníka byl 0,5 pracovního úvazku, v rámci kterého poskytoval služby až na třech školách. V průběhu projektu se projevila tato hodinová dotace jako nedostatečná, zejména pokud pracovník poskytoval služby třem školám. Na základě toho, pracovníci pracující v rozsahu 0,25 úvazku pak poskytovali služby na jedné škole a byla doporučována spolupráce maximálně s dvěma školami.

Rozložení úvazku odborných pracovníků

- 10 OPP úvazek 0,25
- 33 OPP úvazek 0,5
- 3 OPP úvazek 0,4

Služby OPP byly poskytovány v těchto formách

Forma poskytované péče	Rel. četnost
Individuální konzultace s žákem	54%
Práce se třídou	6%
Vedení skupiny	2%
Konzultace s rodiči	11%
Metodická podpora učitelů	13%
Konzultace s dalšími odborníky	14%

Základní úlohy střediska výchovné péče v systému podpory škol jsme definovali v navrhovaných legislativních změnách. Jednalo se o úpravu vyhlášky 116/2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Standartní činnosti střediska výchovné péče

- I. Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika žáků základních škol a žáků středních škol s problémy v adaptaci, s osobnostními nebo sociálně-vztahovými problémy a s výchovnými problémy včetně specifických vývojových poruch chování. Je realizována na základě žádosti zákonných zástupců žáků.
- II. Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika jako podklad pro realizaci podpůrných opatření dle Katalogu podpůrných opatření. Diagnostika sociálního klimatu třídních kolektivů jako podklad pro tvorbu speciálních programů pro třídní kolektivy, realizovaná se souhlasem zákonných zástupců žáků.
- III. Poradenská intervence (včetně telefonické) u žáků základních škol a žáků středních škol a pedagogických pracovníků v životní krizi či nouzi a individuální pomoc

- těmto jedincům při zpracování krize v případech problémů, které negativně ovlivňují vzdělávání dítěte nebo žáka.
- IV. Poradenské konzultace a doporučení pedagogickým pracovníkům vzdělávajícím děti a žáky, kterým je poskytována individuální nebo skupinová diagnostická a intervenční péče střediska.
 - V. Vypracování a realizace speciálního programu pro třídní kolektivy při předcházení a při řešení sociálně patologických jevů a výskytu rizikového chování v třídním kolektivu.
 - VI. Metodické vedení práce výchovných poradců a školních metodiků prevence v základních a středních školách v oblasti práce s žáky s projevy rizikového chování.
 - VII. Příprava podkladů pro integraci žáků se specifickými poruchami chování do základních a středních škol a pro zařazení žáků se specifickými poruchami chování do škol, tříd, oddělení a studijních skupin s upravenými vzdělávacími programy pro tyto žáky.
 - VIII. Poskytování odborných konzultací pedagogickým pracovníkům v oblasti péče o žáky základních škol a žáky středních škol, jejichž školní vzdělávání vyžaduje zvláštní pozornost.
 - IX. Poskytování odborných konzultací pedagogickým pracovníkům základních a středních škol v souvislosti s integrací žáků se zdravotním postižením v oblasti vývojových poruch chování a s vytvářením a naplňováním individuálních vzdělávacích plánů pro tyto žáky.
 - X. Zpracování zpráv o žácích pro zákonné zástupce, školy a další instituce v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
 - XI. Metodická pomoc při tvorbě preventivních programů škol.

Nadstandardní činnosti střediska výchovné péče

- I. Přednášky a besedy pro rodiče a učitele základních a středních škol
- II. Školení a supervize dobrovolníků.
- III. Vedení stáží pro studenty VOŠ, VŠ, konzultace, vedení a oponování závěrečných a diplomových prací.
- IV. Realizace stáží pro začínající pracovníky v SVP.
- V. Metodické vedení a koordinace realizace prevence nežádoucích společenských jevů v rámci škol, předškolních a školských zařízení.
- VI. Participace nebo realizace projektů a grantů zaměřených na deskripci faktorů ohrožujících vývoj dětí a mládeže, vyhledávání možností snížení rizika jejich negativního vývoje.

Metodika činnosti střediska výchovné péče

Podrobněji jsme standardní činnosti střediska zpracovávali v materiálu Metodika intervenční a diagnostické činnosti střediska výchovné péče. V tomto materiálu jsme se zabývali odbornými okruhy, které jsou v působnosti středisek výchovné péče. Zaměřili jsme se na definování standardních postupů v obvyklých poradenských situacích při řešení výchovných obtíží žáků základních, středních i speciálních škol. Popisovali jsme základní časové podmínky a personální požadavky na kvalitní poskytnutí dané služby. V textu jsme uváděli základní

teoretická východiska, která je třeba při poskytování služeb mít na zřeteli. Popisované úrovně činností jsme doprovodili příklady dobré praxe.

Časové nároky konkrétní formy služby byly navrženy na základě zkušeností střediska výchovné péče s jejich poskytováním, vycházejí tedy z praxe. Doba od objednání k realizaci služby byla určena s přihlédnutím k účinnosti služby.

Při určení požadavků na kompetence pracovníka jsme vycházeli z navrhovaného modelu DVPP pro školská poradenská zařízení vytvořeného v rámci projektu RAMPS – VIP III. Naším cílem bylo tedy stanovit kompetenci pracovníka, vykonávajícího jednotlivé činnosti.

Ve shodě s modelem DVPP jsme rozdělili na základě odborných kompetencí pracovníky SVP do čtyř úrovní.

Poradenský pracovník v 1. stupni úrovně odborných kompetencí je začínající poradenský pracovník, který pokračuje v dalším vzdělávání v oblasti legislativy školských poradenských zařízení, vedení dokumentace, vedení skupinové a individuální práce s klientem a rodinou, užitím diagnostických a intervenčních nástrojů. Pracuje pod vedením zkušeného kolegy

Poradenský pracovník v 2. stupni úrovně odborných kompetencí, je pracovník s praxí v délce 2 – 7 let. Pracuje samostatně. V případě nezbytné potřeby (pokud není možné využít pracovníka vyššího stupně kompetencí) může vést začínajícího poradenského pracovníka.

Poradenský pracovník ve 3. stupni úrovně odborných kompetencí, je pracovník s praxí v délce 7 – 12 let, který aktivně ovlivňuje podobu školského poradenského systému např. prací v odborné asociaci, účastí v pracovních skupinách ovlivňujících legislativu či odbornou úroveň poradenství, případně se aktivně podílí na výzkumné činnosti. Absolvoval dlouhodobý terapeutický výcvik v rozsahu minimálně 300 hodin.

Poradenský pracovník ve 4. stupni úrovně odborných kompetencí, je pracovník s praxí v délce nad 12 let, který má kompetence k činnostem uvedeným v předešlých úrovních. Věnuje se supervizi, mentoringu a publikační činnosti, podílí se na tvorbě a realizaci odborného postgraduálního vzdělávání. Absolvoval dlouhodobý terapeutický výcvik v rozsahu minimálně 500 hodin.

Adaptační kurz

Standardní doba zahájení realizace služby	1 měsíc
Standardní časová náročnost služby	8-16 hodin
Standardní frekvence a doba poskytování služby	Jednorázová aktivita
Časová náročnost doplňujících činností	4 hodiny – příprava a vedení dokumentace

Nároky na zaměstnance poskytujícího službu	2 pracovníci, alespoň jeden z nich speciální pedagog, psycholog s dokončenou minimálně první úrovní DVPP, práce pod supervizí.

Krátký preventivně výchovný program

Standardní doba zahájení realizace služby	4 týdny
Standardní časová náročnost služby	2 hodiny
Standardní frekvence a doba poskytování služby	3 setkání
Časová náročnost doplňujících činností	2–3 hodiny - komunikace se školou, příprava a evaluace programu
Nároky na zaměstnance poskytujícího službu	1-2 pracovníci, alespoň jeden z nich speciální pedagog, psycholog s dokončenou minimálně první úrovní DVPP, práce pod supervizí.

Intervenční program

Standardní doba zahájení realizace služby	4 týdny
Standardní časová náročnost služby	2 hodiny
Standardní frekvence a doba poskytování služby	3 -5 setkání, 14 dní frekvence
Časová náročnost doplňujících činností	2hodiny/setkání - příprava, vyhodnocení, konzultace závěrečné zprávy z programu, informace pro rodiče (třídní schůzka a individuální konzultace k jednotlivým žákům)
Nároky na zaměstnance poskytujícího službu	2 pracovníci, alespoň jeden z nich speciální pedagog ve druhém stupni úrovně odborných kompetencí se zaškolením v použité diagnostické metodě či psycholog ve druhém stupni úrovně odborných kompetencí, práce pod supervizí.

Závěr

Cílem tohoto dokumentu bylo stručně shrnout návrhy, které vznikly v průběhu realizace projektu RAMPS - VIPIII. Úloha střediska byla definována především v navrhovaných změnách legislativy v souvislosti se zařazením střediska mezi školská poradenská zařízení. V dokumentu jsme uvedli činnosti, které by středisko mělo při podpoře školy vykonávat. Podrobněji jsou činnosti Střediska rozpracovány v uváděných dokumentech.

Zdroje:

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2012.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských poradenských zařízeních, 2012.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, 2005.

Vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče, ve znění pozdějších předpisů, 2007.

Příkaz ministryně školství mládeže a tělovýchovy č. 21/2007 Sb., k činnosti středisek výchovné péče, 2007.

Metodický pokyn upřesňující podmínky činnosti středisek výchovné péče, 2007.